

„Rejestracja nowotworów złośliwych. Zasady i metody”

red.: Urszula Wojciechowska, Joanna Didkowska, Witold Zatoński

Centrum Onkologii - Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie. Weda a.c., Warszawa 2007;
s. 217, 23 tabele, 13 rycin
ISBN 9788388681448

Publikacja została sfinansowana z funduszu Narodowego Programu Zwalczania Chorób Nowotworowych w ramach programu polityki zdrowotnej „Poprawa działania systemu zbierania i rejestrowania danych o nowotworach złośliwych”.

Recenzowana pozycja stanowi w pewnym stopniu kontynuację wydanego przed laty podręcznika pt: „Rejestracja nowotworów złośliwych” pod red. J. Tyczyńskiego i W. Zatońskiego.

Wydanie kolejnego aktualnego opracowania dotyczącego rejestracji nowotworów złośliwych było konieczne i oczekiwane, głównie przez pracowników rejestrów nowotworów w Polsce.

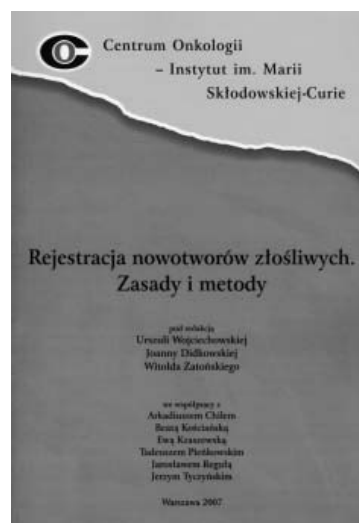
W porównaniu z wcześniejszym opracowaniem publikacja w obecnym kształcie została znacznie zmieniona, zaktualizowana i poszerzona o nowe tematy. Wprowadzono nowe rozdziały, takie jak np.: „Podstawy rozpoznania nowotworu złośliwego”, „Rekomendacje WHO”, „Poufność i tajność danych w rejestrze nowotworowym”, „Badania przesiewowe”. W związku z tym Autorzy słusznie podjęli decyzję o wydaniu omawianej publikacji jako nowej pozycji, ze zmienionym tytułem. Ponadto znacznie zmienił się także zespół współautorów.

W rozdziale pierwszym zostały omówione podstawowe zagadnienia dotyczące epidemiologii nowotworów w Polsce.

Autorzy przedstawili w skrócie ogólny obraz zachorowalności na nowotwory złośliwe i umieralności z powodu tych chorób, wskazując na rosnącą liczbę zachorowań i zgonów oraz przewidywany rosnący trend w najbliższych dziesięcioleciach. Omówili także strukturę najczęstszych zachorowań na nowotwory złośliwe i zgonów z ich powodu.

Podkreślili znaczenie analiz trendów czasowych oraz zmian częstości zachorowań i zgonów w odniesieniu do nowotworów złośliwych, możliwych do przeprowadzenia w oparciu o dane z rejestrów. Wskazali również na potrzebę analizy zróżnicowania przestrzennego występowania nowotworów.

Wskazano na istotną rolę rejestru nowotworów jako podstawowego narzędzia wykorzystywanego do oceny

zagrożenia populacji nowotworami złośliwymi. Dzięki danym, gromadzonym w rejestrach w Polsce od ponad 40 lat, można ocenić zarówno zmiany, jak i kierunek trendu zachorowalności na nowotwory złośliwe, a także trendu umieralności z powodu tych chorób.

Ponadto, pokrótce scharakteryzowano główne czynniki modyfikujące częstość występowania nowotworów, w tym przede wszystkim płeć i wiek, a następnie wykształcenie, styl życia i inne.

Omawiane zagadnienia ilustruje 7 rycin.

Autorka drugiego rozdziału omówiła historię rejestracji nowotworów, począwszy od opisu rozwoju rejestracji zjawisk demograficznych, w których ważne znaczenie ma rejestracja chorób. Następnie przedstawiła historię szpitalnictwa na świecie i w Polsce, koncentrując się na tworzeniu placówek medycznych, zajmujących się leczeniem chorych na nowotwory.

Na uwagę zasługuje opis rozwoju statystyki medycznej, rejestracji i analizy populacyjnych danych medycznych, obserwowany od drugiej połowy XVII wieku. Początkowo epidemiologia nowotworów była oparta na statystyce zgonów, dopiero w XX w. zaczęto przeprowadzać badania ankietowe, dotyczące chorych na nowotwory, a następnie przeprowadzano spisy tych chorych.

Idea obowiązkowej rejestracji nowotworów rozwinęła się w latach 30. XX w., kiedy to zaczęto przechodzić od rejestracji chorych na nowotwory do rejestracji poszczególnych przypadków zachorowań na nowotwory, w oparciu o karty zgłoszenia. Największy postęp dokonał się po II wojnie światowej, kiedy to zorganizowano międzynarodowy system rejestracji nowotworów, koordynowany przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Rejestrów Nowotworów (*International Association of Cancer Registries*).

Najwięcej uwagi Autorka poświęciła rozwojowi systemu rejestracji nowotworów w Polsce, omawiając zasady jego organizacji. Ogólnie, rejestracją nowotworów w Polsce zajmuje się Krajowy Rejestr Nowotworów oraz wojewódzkie rejestry nowotworów, zlokalizowane obecnie przy Wojewódzkich Centrach Onkologii.

Należy podkreślić, że rejestracja nowotworów w Polsce jest obowiązkowa już od 1951 r., kiedy to wydano odpowiednie zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej i wprowadzono kartę zgłoszenia nowotworu złośliwego.

Rozdział trzeci poświęcony jest omówieniu zadań realizowanych przez rejestry nowotworów w Polsce. Szczegółowo omówiono organizację systemu rejestracji nowotworów w Polsce oraz rozwój i obieg podstawowych dokumentów wykorzystywanych do rejestracji, tj. kolejnych wersji kart zgłoszenia nowotworu.

Rozdział zawiera także informacje dotyczące podstaw prawnych, na których opiera się rejestracja nowotworów w Polsce i funkcjonowanie rejestrów nowotworów oraz określających zasady ochrony gromadzonych w nich danych medycznych.

Ponadto omówione zostały problemy związane z kompletnością i jakością danych gromadzonych w rejestrach nowotworów, zobowiązanych do przestrzegania określonych standardów i zasad rejestracji, stale doskonalonych i aktualizowanych.

W rozdziale czwartym zostały omówione najważniejsze informacje dotyczące charakteru, typu i zróżnicowania histologicznego oraz umiejscowienia nowotworu, jak również zaawansowania choroby, mające znaczenie dla prawidłowej klasyfikacji i kodowania nowotworu. Najważniejszą podstawę do prawidłowego rozpoznania nowotworu, pozwalającą na jego dokładne zakodowanie, stanowi badanie histologiczne.

Kodowanie topograficzne lokalizacji nowotworu oraz symbolizacja jego postaci histologicznej w Polsce odbywa się obecnie w oparciu o 10. rewizję Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych. Jest to bardzo istotny etap opracowywania danych w rejestrach i rejestracji nowotworów w ogóle.

Rozdział piąty został poświęcony omówieniu zaleceń Europejskiej Sieci Rejestrów Nowotworów (*European Network of Cancer Registries*), opartych na rekomendacjach Światowej Organizacji Zdrowia, a przeznaczonych w szczególności dla rejestrów nowotworów. Wprowadzenie jednolitych zasad rejestracji i kodowania danych dotyczących nowotworów stanowi niezbędny warunek

dla zapewnienia porównywalności danych gromadzonych w rejestrach na świecie.

Szczególną uwagę poświęcono omówieniu zasad klasyfikowania pierwotnych mnogich nowotworów złośliwych, które stanowią złożony i trudny problem w praktyce rejestrów nowotworów. Zwracają uwagę cztery tabele, w przystępny sposób podsumowujące omawiane zasady.

Rekomendacje obowiązujące w rejestrach dotyczą kodowania: daty zachorowania, podstawy rozpoznania i stopnia zaawansowania nowotworu oraz pierwotnych mnogich umiejscowień nowotworów. Ponadto rekomendacje określają zasady rejestracji nowotworów: centralnego układu nerwowego, pęcherza moczowego oraz nowotworów występujących u dzieci.

Kolejny, szósty rozdział omawianej publikacji dotyczy w całości zagadnień związanych z poufnością i tajnością danych gromadzonych w rejestrach nowotworów, co świadczy o znaczeniu przywiązywanym do ochrony danych w tych rejestrach.

W rozdziale siódmym przedstawiono wykorzystanie metod statystycznych w epidemiologii opisowej, badaniach analitycznych i eksperymentalnych w odniesieniu do analizy występowania nowotworów. Podkreślono, że analiza wyników badań epidemiologicznych pozwala na charakterystykę i ocenę zmian zachorowalności i umieralności w czasie, dokonywanie porównań między populacjami, itd.

Poruszono także problem badań przesiewowych, szczególnie aktualny w Polsce w ostatnich latach. Problem ten omówiono szerzej w rozdziale 11.

Rozdział ósmy stanowi kontynuację poprzedniego rozdziału. Omówiono w nim szerzej wykorzystywane przez rejestry nowotworów mierniki epidemiologiczne, a zwłaszcza współczynniki zachorowalności, umieralności i chorobowości. Przedstawiono również metody standaryzacji współczynników, jak również metody obliczania ryzyka zachorowania na nowotwór.

Kolejny, dziewiąty, rozdział poświęcono bardzo interesującej dziedzinie, wykorzystywanej w epidemiologii opisowej do badania przestrzennego zróżnicowania występowania nowotworów złośliwych, jaką są mapy obrazujące te zagadnienia. W ostatnich latach ukazał się szereg atlasów dotyczących geografii nowotworów w Europie i w Polsce. Mapy obrazujące występowanie nowotworów są wykorzystywane także w elektronicznych bazach danych, takich jak *Globocan*, *Eucan*, *Eurocim*, *Cancer Incidence in Five Continents*. Rozdział zakończony jest przykładowymi rycinami map.

W rozdziale dziesiątym przedstawiono metody statystyczne wykorzystywane do obliczania wskaźników przeżyć chorych na nowotwory. Jest to zagadnienie bardzo istotne, dlatego cenna jest inicjatywa Autorki, która szczegółowo omawia najbardziej znane metody, w tym metodę: bezpośrednią do obliczania wskaźników obserwowanych, aktuarialną do obliczania wskaźników względnych w oparciu o tablice trwania życia oraz Kaplana-Meiera, obrazując zarazem ich zastosowanie na konkretnym przykładzie nowotworów jelita grubego.

Rozdział jedenasty w całości dotyczy problematyki badań przesiewowych inaczej skryningowych. Autorzy omówili czynniki ryzyka i etapy rozwoju, a następnie metody rozpoznania i leczenia kolejno w odniesieniu do nowotworów piersi, szyjki macicy i jelita grubego. Bardziej szczegółowo przedstawiono metody badań profilaktycznych, a zwłaszcza badań stanowiących podstawę testów przesiewowych. Ponadto omówiono zasady, na których opierają się programy skryningowe. Jest to bardzo istotny rozdział z uwagi na aktualność problemu badań skryningowych w Polsce.

Rozdział dwunasty zawiera omówienie zadań realizowanych przez rejestry nowotworów, stanowiące bardzo ważne narzędzie wykorzystywane w systemie zwalczania raka.

Głównym zadaniem każdego rejestru nowotworów jest zbieranie, analiza i ocena danych dotyczących zachorowań na nowotwory i zgonów z powodu tych chorób w populacji. Na podstawie tych danych są następnie określane potrzeby w zakresie leczenia onkologicznego, oceniane efekty zwalczania nowotworów i planowane działania profilaktyczne.

Rozdział ten wskazuje na znaczenie i istotną rolę, jaką pełnią rejestry nowotworów w szeroko rozumianej walce z chorobami nowotworowymi.

Rozdział trzynasty zawiera wyciąg z 10. rewizji Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych, obejmujący kody stosowane do symbolizacji nowotworów złośliwych inwazyjnych (C00-C97) i przedinwazyjnych (D00-D09). Przydatne byłoby jednakże rozszerzenie tej listy o zestaw kodów przeznaczonych do symbolizacji nowotworów łagodnych i niepewnych (D10-D48).

Rozdział czternasty zawiera skróconą klasyfikację morfologiczną nowotworów złośliwych.

W końcowej części publikacji Autorzy zamieścili cztery załączniki, takie jak:

1. Lista wojewódzkich rejestrów nowotworów złośliwych
2. Karta Zgłoszenia Nowotworu Złośliwego MZ/N1 – nieaktualna
3. Karta Zgłoszenia Nowotworu Złośliwego MZ/N1-a – obecnie obowiązująca.
Instrukcja wypełniania Karty Zgłoszenia Nowotworu Złośliwego MZ/N1-a
4. Zakres kodów morfologicznych charakterystycznych dla wybranych lokalizacji narządowych i tkankowych.

Wszystkie załączniki stanowią niezbędną część publikacji, bardzo przydatną ze względów praktycznych. Ich wybór świadczy o znajomości realiów codziennej praktyki rejestrów nowotworów. Przydatne są zwłaszcza tabele

z zestawieniami kodów morfologicznych według lokalizacji nowotworów złośliwych, zamieszczone w załączniku 4.

Reasumując, z uznaniem należy przyjąć inicjatywę Krajowego Rejestru Nowotworów, dotyczącą wydania kolejnego opracowania, mającego na celu dostarczenie, nie tylko pracownikom rejestrów nowotworów, swoistego kompendium aktualnych informacji dotyczących zasad i metod rejestracji nowotworów złośliwych, omawianych częściowo w różnych wcześniejszych opracowaniach.

Popularyzacja tych zagadnień z pewnością może przyczynić się do poprawy zgłaszalności, a zwłaszcza kompletności i jakości danych dotyczących zachorowań na nowotwory złośliwe i zgonów z ich powodu. Jest to konieczne dla prawidłowego i efektywnego monitorowania zachorowalności, umieralności i wyleczalności w odniesieniu do nowotworów złośliwych w Polsce.

Należy zwrócić uwagę, że publikacja w niektórych rozdziałach ma charakter praktycznego poradnika, niezbędnego w codziennej pracy każdego rejestru nowotworów. Dotyczy to zwłaszcza rozdziałów 7-10, omawiających metody statystyczne i epidemiologiczne, które mogą być pomocne we wdrażaniu tych metod w rejestrach.

Publikacja jest przeznaczona nie tylko dla pracowników populacyjnych rejestrów nowotworów, ale także dla wszystkich pracowników służby zdrowia, którzy w jakikolwiek sposób uczestniczą w procesie monitorowania zwalczania nowotworów. Zawiera ona uniwersalne definicje i standardy, wykorzystywane w rejestrach nowotworów. Między innymi szczególną uwagę zwrócono np. na definicję rekomendowaną dla rejestrów nowotworów, dotyczącą daty pierwszego rozpoznania nowotworu – jako „daty zachorowania”, co jest bardzo istotne z uwagi na trudności w ustaleniu dokładnego momentu rozpoznania choroby. Omówiono także szerzej zasady klasyfikowania mnogich pierwotnych nowotworów złośliwych oraz nowotworów wykrytych w wyniku badań przesiewowych.

Na uznanie zasługuje kontynuacja szaty graficznej publikacji, wskazującej na jej przynależność do serii opracowań poświęconych problemom rejestracji nowotworów.

Część rozdziałów (1, 2, 3, 9) jest zakończona piśmiennictwem, co stanowi istotny ich walor. Na uwagę zasługują także dobrze opracowane ryciny i obszerne tabele z zestawieniami.

Dr n. med. Maria Zwierko

Samodzielna Pracownia Warszawski Rejestr Nowotworów
Centrum Onkologii – Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie
02-781 Warszawa
e-mail: mzwierko@coi.waw.pl